

Bantarnas skyddshelgon

I en gåtfull värld vänder sig människor i sin vanda till högre makter. Inför sjukdom och död, men även i mindre lidanden som fetma och övervikt, krävs hjälp och tröst.

Amerikansk TV rekommenderar bantning med bön. Under en resa i USA lärde jag känna alla bantares skyddshelgon, Sankta Bantista.

Kongress i USA

För något år sedan deltog jag i en statistikerkonferens i Indianapolis, In, USA. Den rörde allt inom ämnet: statistik om sport, kvalitetskontroll i japanska fabriker, hur man skiljer jordbävningar från kärnvapenprov i seismiska stationer och statistiska metoder för att öka plutoniumproduktionen för amerikanska kärnvapen. En stackars flicka från Korea försökte under en öppen session bevisa att det fanns två solar. Själv talade jag om skydd för individens integritet.

Deltagarna kom från alla världens hörn, men de flesta var amerikaner. Några var mycket feta. En kvinna i 30-årsåldern var klädd i shorts men hade lår, tjocka som en högväxt tall. Mina blickar drogs från föredragshållaren till den groteska kvinnan.

Under lunchen smet jag ut från kongresspalatset för att smälta intrycken. Indianapolis var en ren men ganska tråkig stad. Gatunätet var fyrkantigt; endast två diagonaler störde. Centrum bestod av höga hus i glas och stål. Men det fanns några undantag: En pampig järnvägsstation, där tågen för sedan länge slutat gå, och den katolska St. John's Historical Church, grundad 1837 men färdig 1871 i nygotisk stil och därför historisk.

Dit gick jag in och tittade. Jag mötte en trevlig präst, Father Notorius, *just call me Noto*. Jag sa, som jag brukar säga till anställda i kyrkor världen över: "Lycklig du som jobbar i ett så vackert rum!" Han blev glad och visade mig runt. Jag erkände, att min far var luthersk präst, men han svarade: "The Lutherans are so very close to us", lycklig att jag inte var muslim eller något annat konstigt. Framför ett sidoaltare, vars altartavla föreföll märkligt bekant, fann jag min omfångsrika kollega sitta flåsande och andäktigt betrakta bilden. En nästan lika korpulent man försökte med stor svårighet böja knä.

Jag frågade patern varför det fanns så många storvuxna just här. Han sade, att kapellet var helgat åt Sankta Bantista, alla bantares

skyddshelgon. Han berättade engagerat om kyrkans arbete bland överviktiga som inte omfattas av Medicare. Slutligen sålde han sin bok *The Holy Bantista* och ilade vidare till andra plikter.

Amerika förvånar mig alltid. Kan ett helgon trolla bort extra kilon? Kan man banta med bön? Jag såg mig omkring och läste boken med allt större intresse. Detta var huvuddragen:

Sankta Bantistas familj och uppväxt

Sankta Bantista var romarinna och levde c:a 110 - 132 e.Kr. Hon kom från en rik och förnäm familj. Hennes farfars far hade varit romersk officer. År 70 e.Kr. hade han varit med om Jerusalems förstörelse. Redan då lärde släkten känna kristendomen.

Bantistas far var en aktad byggnadsingenjör i kejsar Hadrianus' tjänst. År 122 for han med sin höge chef till England för att bygga den mur, som skulle befästa gränsen mot Skottland. Åtta år senare blev han kommenderad till Jerusalem för att under kejsar Hadrianus återuppbygga staden.

Bantista var enda barnet. När fadern var i Rom, avlöste festerna varandra. När han var borta, fick Bantista reda sig själv. Hennes amma lärde henne om Jesus, så gott det gick utan skrifter och med risk för förföljelse. Bantistas tro blev både naiv och personlig.

Hon tog fasta på Jesu ord att *det är lättare för en kamel att komma igenom ett nålsöga än för en rik att komma in i Guds rike*. Hon var rik, det var illa, men hon hade bestämt sig för att inte bli fet. Hon ville äta så att hon blev tunn som en tråd och kom igenom nålsögat. Det blev nästan svält.

Jesus förmanade också: *"Om någon vill tvinga dig att följa med en mil i hans tjänst, så gå två mil med honom."* Lilla Bantista gav sig därför ut på långa promenader, med eller utan

sällskap. Hon höll sig för sig själv. Ibland var hon så trött och hungrig att hon hallucinerade. Hon såg den korsfäste Jesus mana henne att fortsätta magra. Hon berättade för sin mor hur illa familjen levde. Hon var en tonåring med problem.

Så kom hennes far hem på permission. Bantista tiggde och bad att få följa honom till Jerusalem, frälsarens stad. Hennes mor var orolig för vad som kunde hända på fartyget med storm, dålig mat och fulla karlar. Men hennes far tyckte, att hon ändå mådde så dåligt, så att hon lika gärna kunde följa med.

Efter en svår överresa kom hon till Jerusalem. Bantista fick se hårt arbete, något helt annat än de depraverade festerna i huvudstaden. Hon stödde de romerska soldaterna med sång, sjukvård och matlagning. På fritiden vandrade hon i Jesu efterföljelse över bäcken Kidron till Getsemane Örtagård och vidare upp på Olivberget. Hon anade vad Frälsaren hade ätit under sin jordevandring.

Den unga Bantista blev mindre sträng. Soldaterna behövde ju äta. Själv åt hon i tillräckliga mängder osötat bröd, bönor och särskilt oliver, som hade vuxit på berget där Frälsaren tillbringat sin sista natt, men avstod fortfarande från vin och fett kött från får och oxar. Av meningsfullt arbete, samvaro med fadern och sund kost blev hon frisk och glad.

Mirakel och medvind

Sådan kom Jungfru Bantista tillbaka till Rom. Hon samlade sina vänner runt sitt hälsobudskap, som avsåg både kost och motion. Några följde hennes råd.

Hon var rik, vacker, frisk och glad. Trots att hon var äldre än vanliga giftasvuxna flickor blev hon mycket eftertraktad. Hon fann kärleken i Tertius, en rik officer av fin familj, populär i sällskapslivet. Han gick på fester där man åt och drack tills man kräktes och sedan åt och drack, igen och igen och igen, och gjorde sådant som inte alls hör hemma i helgonlegender. Han försökte dra med sig Bantista.

En gång var Tertius ute med sina kamrater och sin befälhavare Justus. De var borta längre än vanligt. Bantista blev orolig och sökte upp dem. När hon just hade hittat Tertius och skulle säga ett sanningens ord, segnade Justus ned på golvet och blev liggande utan att röra sig.

För Bantista var festen motbjudande. Ändå övervann hon sitt äckel över den livlöse mannen, böjde sig fram och ropade:

”I Jesu namn skall din ande återvända!”

Hon sänkte sitt huvud, tryckte sina mjuka läppar mot hans nerkräpta mun och försökte blåsa liv i honom.

Ingenting hände. Hon blev i stället arg, pressade häftigt mot hans bröst och ropade:

”Ut ur honom, du onde ande! Du som har frestat honom till: ...”

Hon släppte bröstet, tryckte till och lättade i en jämn rytm medan hon ropade:

”högmod ... girighet... vällust ... avund ... frosseri ... vrede ... likgiltighet ...”

Ingenting hände. Listan över de sju döds synderna hade inte drivit ut djävulen. Mera sorgen fortsatte hon det rytmiska pressandet:

”Herre Jesus hjälp! Tänk på dina apostlar: Petrus ... Jakob ... Johannes”

Inte ens de tolv apostlarna räckte till. Justus förblev livlös. Bantista var desperat. Hon hade åkallat Judas Iskariot, som hade förrått Jesus. Hon tryckte till bröstet hårdare än förut och ropade förtvivlat:

”Och din tjänare Paulus!”

Då började Justus andas och hjärtat slog svagt. Bantista gav honom ett glas starksprit och en kopp te på lugnande örter. Sedan förmanade hon Justus att lyda frälsarens bud om nålsögat och milmarscher.

Justus kom sig. Han ändrade livsstil. Underverket var ett faktum. Han tackade genom att ge Tertius större och större uppgifter. Han nästan åt ur Bantistas hand. Tertius minskade sitt festande.

Alla undrade, hur denna späda lilla jungfru kunde bota ett hjärtslag bara genom djävulsdutdrivning och bön. Församlingen blev större och större.

Bantista växte från lärjunge till ledare. Paulus brev om ”kvinnan tige i församlingen” hade väl nått Korint, men i Rom brydde man sig inte. Bantista stred och arbetade, tröstade de överviktiga, lagade smalmat och gav alternativ kroppsvård vid sidan av de omoraliska termerna.

Bantarmötena började med vägning. Bantista var alltid där, hälsade välkommen och uppmuntrade. Sedan kom den svåra bekännelsen, då deltagarna inför alla bröder och systrar erkände sina nederlag mot ostar och puddingar. Efter avlösningen, åtföljd av smekande flöjttoner, piska-

des stämningen upp. Det hördes rop och tungomålstalande. Allas blickar var fyllda med längtan, längtan efter Bantistas ord, själ, ledarskap, efter henne själv och hennes perfekta, välgymnastiserade kropp. Förföljelsen utifrån var en extra krydda som stärkte gemenskapen.

Visst mötte hon motstånd. ”Vid Jupiter” (för även kristna använde på den tiden hedniska kraftuttryck) ”vi vill inte bo i en gammal tunna som Diogenes! Vi vill ha kul!” Men Bantista förde fram sina tokigheter med värme i hjärtat och glimten i ögat. Hon charmade och lirkade, men hade en vilja av järn. Till allas förvåning fick hon som hon ville i minst hälften av fallen.

Framtidsplaner och martyrdöd

Tertius’ och Bantistas föräldrar var stolta över det framgångsrika unga paret. De arrangerade förlovningen. Bantistas far ordnade så att Tertius skulle följa Justus till England och sin gamla arbetsplats. Justus hade utsetts att leda ett regemente som skulle slutföra, bevaka och förstärka Hadrianus’ tio år gamla mur.

Bantista älskade verkligen sin Tertius. Skulle hon göra det hon drömt om som flicka: se landet där Pappa tjänat sig upp, gifta sig, följa sin man i hans karriär, dela hans mödor och äventyr, leva det liv hon ämnats för, föda hans barn?

Men hon tvekade. Först kom de banala frågorna. Hur stod det till bland barbarerna, i kylan och mörkret i norr? England var inte Jerusalem. Hur skulle hon se ut i bylsiga yllekläder, där hon inte kunde äta Frälsarens mat, inte vara smal och vacker och visa det?

Men det fanns fler skäl. Efter underverket hade något hänt. Församlingen hade blivit hennes forum, hennes uppgift, hennes liv. Vad mer kunde Tertius ge henne?

Plötsligt blev det bråttom. Justus hälsa vacklade, trots Bantistas mirakel. Han behövde en ställföreträdare som direkt kunde rycka in om det värsta skulle hända. Tertius måste följa Justus på befälsskeppet. Detta hade blivit klart tidigare än beräknat och skulle segla så fort som möjligt för att undvika höststormarna på Biscaya.

Bröllopet ordnades i all hast. Föräldrarna bjöd bara de närmaste. Såväl ceremoni som måltid skulle äga rum utanför Rom i en olivlund som

Tertius ägde. I gryningen efteråt skulle skeppet segla med Tertius och Bantista.

Det var en varm sensommarnatt. Allt var packat. Facklor lyste upp lunden. Bröllops- och avskedsmåltiden var dukad. Ingenting fattades i överdådlig mat, ädla viner och ljuv musik. Medan gästerna anlände gick Bantista och Tertius för sig själva hand i hand.

Tertius var glad men uppfylld av de tusen ting som måste ordnas. Bantista var sluten, tvekan. Tertius viskade ömt:

”Vår fest, vår kväll, vår resa, vårt nya liv! Är det inte underbart och spännande? Du vill väl följa mig ut i världen?”

”Jo visst! Men jag är så orolig!”

”Bantista, tänk på vilket ansvar jag har! Är du inte glad för min framgång?”

”Men vad skall *jag* göra därute? Kan jag ändra lössläppta soldater och föra dem till Herren Jesus? Och barbarerna – jag kan inte ens deras språk!”

”Bekymra dig inte! Se vad jag bjuder dig! På vår bröllopskväll vill du väl njuta?”

”Jesus har förbjudit mig att äta den feta maten.”

Nu steg oron och vreden inom Tertius. Han ropade:

”Vad vill du egentligen ha: Mina fester, mina stekar, ostar och viner, eller dina ynkliga bröd och oliver? Vill du ha en stark, glad, levande man, eller ett lidande spöke?”

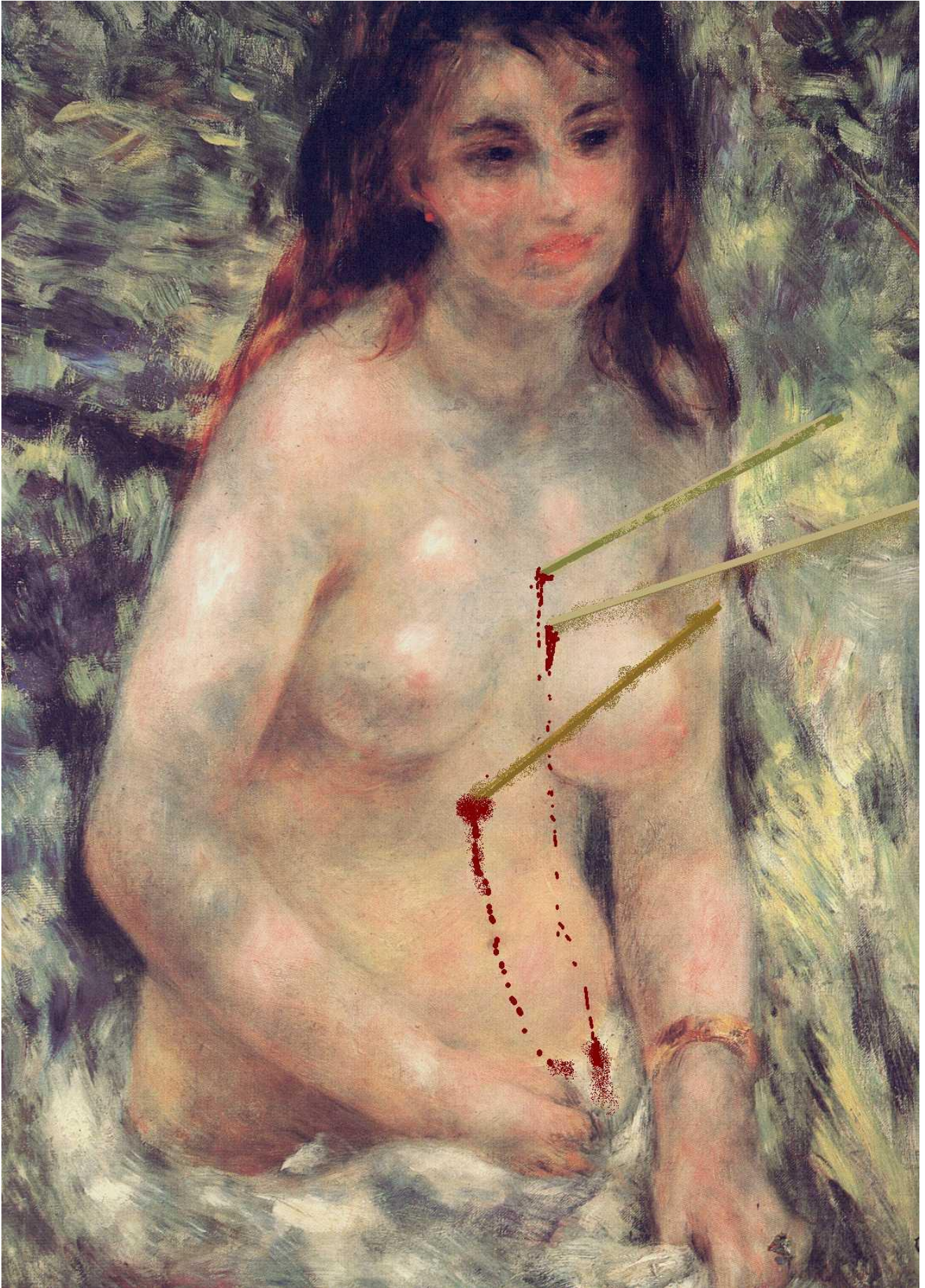
Bantista vacklade. Tertius såg det. Kammarjungfrun Nuturia rusade fram, utom sig av oro, inte bara för sin egen framtid, utan allra mest för att hennes matmoder skulle svika Frälsaren. Hon viskade:

”Överger du Gud för en *karl*?”

Bantista blev förtvivlad, sliten mellan den himmelska och jordiska kärleken. I den svarta romerska natten, i skenet av facklorna, slet hon av sig kläderna och sade med fast röst:

”Tertius, se på mig! Jag älskar dig! Du vet det! Jag är smal och vacker. Jag vill förbli sådan! Jag måste leva som Jesus lär! Jag kan inte överge honom!”

Tertius var redan förut svartsjuk på Jesus, som han höll för svag, blek och undanglidande. Nu blev han galen av vrede och förtvivlan, tog ett spjut och kastade mot Bantistas nakna bröst. Det gick rakt igenom kroppen, och Bantista ropade:

Bantista och Tertius i olivlunden. Auguste Renoir (1841 - 1919). Detalj. Konstnären, som annars inte valde religiösa motiv, har fångat Bantistas lugna beslutsamhet.

”Förlåt oss båda!”

Han grep efter ett nytt spjut och naglade fast henne vid ett olivträd. Trogen sitt namn, ryckte han ett tredje från sin slav, slungade även det medan Jungfru Bantista ropade ut sin sista bön till Frälsaren.

Nuturia flydde, Tertius rusade i vredesmod till skeppet. Kvar fanns bara Bantistas familj och efterföljare.

Vägen mot helgonförklaring

Det var ett sorgset följande som bar iväg Sankta Bantistas lilla lätta kropp från olivlundens. Men de glömde inte sin älskade ledare: De gjorde som hon hade velat: åt litet, drack ingen alkohol, stekte sin mat i olivolja och gick långa promenader.

Det blev resultat. Hjärtsjuka orkade åter gå. Överviktiga och diabetiker blev bättre. Livsmodet återvände.

Snart anslöt sig flera. Nya människor kom till olivlundens, kysste marken med den hemska blodfläcken och stack fingrarna i trädets spjuthål. Efterföljarna blev många. Det talades om underverk.

I maktkampen efter Bantista segrade den hårda falangen. Efterträdaren blev Moder Nuturia, den forna kammarjungfrun. Hon styrde rörelsen med järnhand, utan sin forna matmors värme och kärlek. Men anhängarna blev ändå allt fler. De kallades bantister eller *bantare*.

Frågan om helgonförklaring togs upp för första gången på konciliet i Nicea 325. Detta möte är mest känt för beslutet om treenighetsläran, men även helgon och martyrer behandlades, för att de kristna inte skulle glömma sina svåra år. Bantistas namn kom upp, men Lucia, som hade dött bara tjugo år tidigare, var mer aktuell. Kanske ansåg prelaterna, att blindhet var en allvarligare sjukdom än fetma, eller hade Lucias legend fler pikanta detaljer, som att den försmådde älskaren ville tvinga henne till horhus och bränna henne på bål. I varje fall blev Bantista inte ens beatificerad vid detta tillfälle, och Bantista-hymnen blev i stället Lucia-sången.

Bantista blev i stället hyllad under 1600-talet. Fetman hade blivit ett vanligt problem. Vi känner de svällande formerna på både hus och kvinnor från den tiden. Tänk bara på barockens pösande damer och runda änglar! Gustav II Adolf blev med tiden tämligen fet, och inte bara

han. Något måste göras, och Bantistas regler förkunnades åter. Hennes efterföljare segrade: Samtidigt som Westfaliska freden slöts 1648, firades i Rom den högtidliga mässa under vilken Bantista förklarades som helgon.

Bantista i konst, musik och litteratur

Sankta Bantista brukar avbildas med en våg. Under medeltiden ledde detta till förväxling med rättvisans gudinna Justitia, vars våg är mindre, för på den vägs omständigheter och inte patienter. På samma sätt har Bantista också förknippats med vägningen vid Yttersta Domen.

I uppländska kyrkvalv målade Albertus Pictor (c:a 1454 - 1507) en Bibel för fattiga. Till följd av förtryck, ständiga krig och med digerdöden i färskt minne rådde avund mot de välbärgade. Fetma var synd. I Härkeberga kyrka visar Albertus: När Jesus vid Yttersta Domen skall skilja fåren från getterna, står Bantista vid hans sida och hjälper till att väga de uppståndna.

Sankta Bantistas martyrdöd har, liksom Sankt Sebastians, inspirerat många stora konstnärer. Botticelli har uppmärksammat den. Tizian har målat Bantista med blottad barm, naglad vid ett stort olivträd med tre spjut, med blicken mot himlen, som är öppnad så både hon och vi ser Frälsaren välkomna henne.

Anders Zorn (1860 - 1920) har i sin målning *Bantista vid Tibern* fångat en alltför rund kvinna som under ett bantningsmöte stiger upp ur floden till vägning. Målningen bär trots motivet en viss prägel av svenskt landskap.

Bantista var under 1600-talet känd även i den protestantiska världen. Heinrich Schütz (1585 - 1672) skrev kantaten *Der Tot der Heiligen Bantista*. Man trodde länge att den var förlo-rad, men när Väst- och Östtyskland hade förenats och Stasis arkiv öppnades, hittades partituret i ett magasin i Dresden, där Schütz länge verkade. Kompositören, hårt prövad av det trettioåriga krigets fasor, hade med åren blivit allt sorgsnare. Han längtade säkert efter god mat, för kantatens basaria, som beskriver alla de stekar, korvar, pastejer, puddingar och söta bakverk, med vilka Tertius skulle locka Bantista, var så dystert och enformigt att kantaten blev ospelbar.

Yttersta Domen, 1472 Hans Memling (c:a 1433 - 1494). När Ärkeängeln Mikael väger de uppståndna har Sankta Bantista en anspråklös roll på hans högra sida.

Det finns en rad legender om underverk gjorda i Sankta Bantistas namn. De verkar obegripliga för en modern svensk. Lättare att förstå är Bantista-hymnen, som lånat sin melodi till Lucia-sången. Den sjungs dagligen av bantister i hela världen. I boken finns den översatt till elva

språk, däribland svenska. Det latinska originalet är utan tvivel bättre i sin innerliga kärlek till helgonet. Latinets rikedom på rim kan inte heller återges i den svenska översättningen:

*Kristna, när åren går
måste vi leta
efter vår Systers spår
inte bli feta!
Dagen kan bliva svår
måltider trista
Då vid vår sida står
Sankta Bantista.*

*Jag är så korpulent,
låren är stora.
Alla jag älskat, känt
kan jag förlora.
Buken är tjock och rund.
Hjärtat kan brista.
Be för mig liten stund,
Sankta Bantista!*

*Jungfru från fjärran land!
Genom din späkning
Du lossat hårda band,
kaloriräkning.
Fetma från wienerbröd,
kilon vi mista,
botade av din död,
Sankta Bantista!*

*När jag är svag och arm,
maten förskjuten
tänker jag på din barm
med alla spjuten.
Detta skall bli min tröst,
tills från min kista,
skådar jag dina bröst,
Sankta Bantista!*

*En gång vid domstrumpet
bergskedjor rista.
Då uppstår mager, fet
till vägning sista.
Så står ur graven opp
också min smala kropp.
Vikten skriv i HERRENS lista,
Sankta Bantista!*

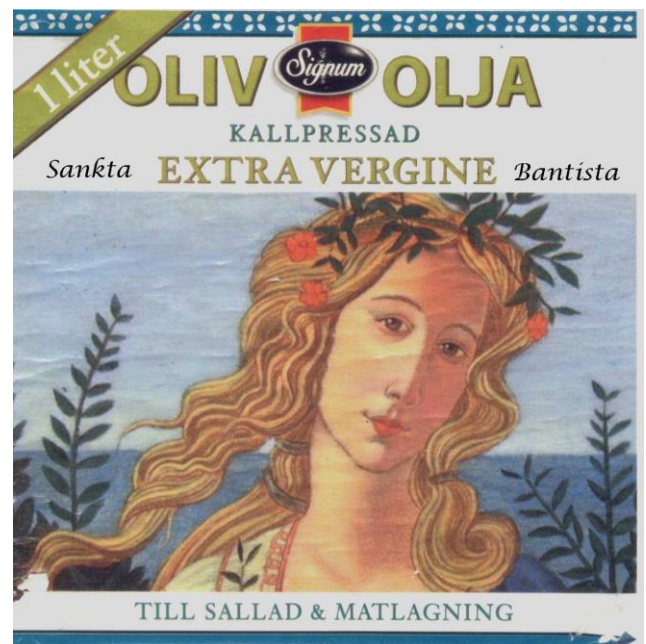
Vår tids bantister

En engelsk begravningsentreprenör offentliggjorde 1863 den avmagringskur som hans läkare William Harvey hade ordinerat. För detta blev

han adlad och valde då att kalla sig *sir William Banting* efter Sankta Bantista.

Moder Nuturias namn lever vidare i bantningsmedlet Nutirett.

I vårt protestantiska och allt mer sekulariserade land har Sankta Bantista varit okänd. Bantisterna har också spelat en tillbakadragen roll bland de många kommuniteter som ryms inom den katolska kyrkan. Under 1930-talet blev Bantisterorden rik på sitt samarbete med olivindustrin. Den finaste oljan, och bara den, fick kallas Extra Virgin Oil efter Jungfru Bantista, och endast dessa flaskor fick, mot vissa avgifter till bantisterna, prydas av helgonets bild.

Etikett på olivolja, uppkallad efter Jungfru Bantista. Bilden (c:a 1950) är en detalj från altartavlan i St. John's Historical Church, Indianapolis, In, USA. Denna är i sin tur inspirerad av Botticellis kända målning.

EU:s konkurrenslagstiftning upphävde dessa regler. Samtidigt gjorde Bantisterorden misslyckade spekulationer i datablag. Förmögenheten raderades ut.

Men om organisationen har haft svårigheter, så fullföljs uppdraget i andra former. Bantisterna har funnit nya samarbetspartners. Ett forskarlag från Princeton har utvärderat effekterna av bantisternas kurer. Boken *The Holy Bantista* var sponsrad av Stathmos vågar, Weight Watchers och Pepsi Cola's Division for Light Softdrinks. Weight Watchers brukar också remittera sina svåraste fall till bantistanerkloster.

En märkvärdig kvinna

Så långt Fader Notorius och hans bok. Vad skall man tro? Jag kan inte gå i god för alla detaljer. Jag har hoppat över underverken som tillskrivs Bantista. Hon kanske snarare hör hemma i medicinens än kyrkans historia, för sina upptäckter av hjärtmassage och mun-mot-mun-metoden.

Men visst var Bantista en märkvärdig kvinna. Hon var god och drivande. Under sitt korta liv sysslade hon med problem som var mycket viktiga för dem som drabbats. Hon var långt före sin tid. Och det är väl inget fel, att överviktiga människor får hjälp av såväl vetenskap och beprövad erfarenhet, stora företag som av varm religiositet?

Åkersberga 2002-04-01

Källor:

[1] Father Notorius Liar, The Holy Bantista, her Life, Death, and Community, Indianapolis 1993.

[2] Nationalencyklopedin

Nyckelord:

Ätstörningar, anorexi, övervikt, kanonisering

Frågor sänds till:

hans.block@swipnet.se